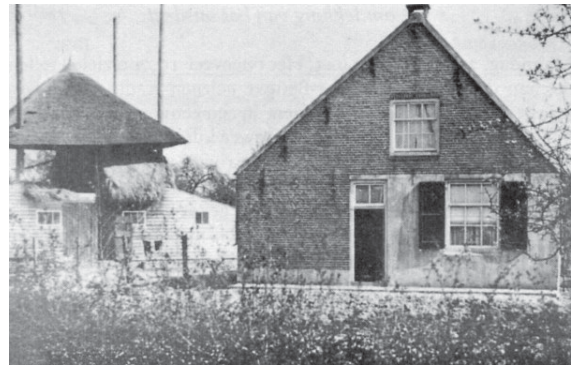

Van der Goes van Naters over de Culemborgse roofmoord.

Van der Goes van Naters was door het gerechtshof te Arnhem 'pro Deo' toegevoegd als raadsman aan de verdachte Claas Sweeris. Daarnaast was er nóg een verdachte: Vroege. De aan hem toegevoegde advocaat was mr. Roobol in Arnhem.

De afschuwelijke roofmoord op twee oude mensen met spaarcenten was al gepleegd in 1923. Een ontslagen politierechercheur uit Tiel, Haveman, had eraan meegedaan. Hij heeft zich in zijn cel opgehangen. Hij was voor en na zijn ontslag, voor en na de moord, een intieme vriend van de commissaris van politie Blok. (Grote aantallen getuigen!) Deze commissaris, die duidelijk loog, was nota bene zelf als liegende getuige in april 1926 in gijzeling gesteld. Maar de Hoge Raad heeft dat op formele gronden vernietigd.

In november 1926 zijn dan Vroege en Sweeris voor de moord gearresteerd. In april 1927 kwamen zij in Tiel voor; het werd vijftien jaar. De weduwe Haveman was de voornaamste getuige; naast haar een luguber persoon, Melis de Smale, vroeger bij Sweeris in dienst maar wegens verduistering ontslagen, en nu vervuld van een dodelijke haat tegen Sweeris!

De moordhoeve

Rechercheur Haveman

Voor het hof in beroep heb ik vijf leugens van De Smale kunnen aanwijzen; ik vroeg dus zijn vervolging wegens meined. Afgewezen!

Maar de hoofdgetuige was de weduwe Haveman. Wat die allemaal niet gehoord en gezien heeft over de contacten tussen moordenaar Haveman en 'medemoordenaars' Vroege en Sweeris was, volgens de processen-verbaal en verhoren uit Tiel, vernietigend. Maar voor het hof in Arnhem zei ze telkens: 'Het zit in mijn hoofd, maar ik weet het niet'

In alle instanties was er steeds een familie Collé genoemd (vader en twee zoons), waarvoor iedereen bang was, maar zij zijn nooit als verdachten gehoord. Volgens weduwe Haveman hadden ze - op verzoek van haar man - misleidende anonieme brieven aan de justitie geschreven. Onder ede ontkenden ze dat.

Heel bezwarende getuigenissen kwamen er ook uit Tiel los tegen commissaris Blok, ook een luguber type. Toen hij als getuige (meinedige getuige) weer voorkwam, zei de president van het hof: 'Zo, bent u nog altijd commissaris?'

Het Hof te Arnhem heeft toen iets heel uitzonderlijks gedaan, namelijk deskundig onderzoek gelast naar de betrouwbaarheid van hoofdgetuige mevrouw Haveman!

Vóór het vervolg van de zitting (2 februari 1928) was Sweeris echter al vrijgekomen. In een brief uit de inrichting Veenhuizen - waar hij 'verpleegd' werd - had De Smale erkend, dat alles, wat hij ooit tegen Sweeris verklaard had, gelogen was. (Dat was al lang voor zelfs een kind duidelijk geweest, maar niet voor de rechters in Tiel, en aanvankelijk niet voor het Hof in Arnhem, dat immers mijn verzoek om hem daarvoor te vervolgen, had afgewezen!)

Tweede novum: de Collés erkennen nu, wel degelijk anonieme brieven ten laste van de onschuldig veroordeelden te hebben geschreven. Dus ook 'meined'. Maar waarom? Hier was geen sprake van persoonlijke wrok, de heren kenden elkaar over en weer niet. Welk belang hadden de Collés hier ánders dan *eigen belang om hun huid te redden?*

Bij die tweede openbare behandeling ging het vooral om de geestesgesteldheid van de weduwe Haveman. Hoe was zij ertoe gekomen louter leugens te vertellen? Liefst twee psychiaters verklaarden dat zij *onder pressie* had gehandeld; zij is dan ook later, in het meenedproces, vrijgesproken: ze kon het echt niet helpen.

Claas Sweeris

Waarom niet? De deskundigen gaven dit - met een zekere 'Zivil-courage' - duidelijk aan: 'door de eenzijdige en bevooroordeelde ondervraging' door de rechter-commissaris mr. Hofdijk die 'dreigementen' had geuit. Ze was door hem gegijzeld (hoewel ze kleine kinderen thuis had, in Assen), had een regime van water en brood gehad en had op een plank moeten slapen. Hofdijk zelf heeft in een proces-verbaal erkend, dat hij haar had gezegd: je gaat niet naar Assen terug voor je de volle waarheid zegt; de gijzeling geldt voor twaalf dagen, maar kan telkens worden verlengd 'tot levenslang toe'. De 'volle waarheid' was dan datgene wat de fantast De Smale allemaal had gelogen: dát moest het arme mens bevestigen en dat heeft ze

gedaan. Toen nu De Smale erkende, dat hij op geraffineerde wijze had gefantaseerd, kon er maar één conclusie worden getrokken:

- a. mevrouw Haveman en De Smale hadden elkaar helemaal niet meer ontmoet;
- b. De Smale had achter gesloten deuren zijn leugens aan mr. Hofdijk voorgedragen;
- c. de 'bevestiging' van die leugens kon alleen maar door gemene pressie van de kant van Hofdijk tot stand zijn gekomen.

Zo kwam de borrelpraterige rechtbank van Tiel aan het benodigde aantal van 'twee rechtstreekse getuigen'. Ik, stommerd, die zo'n Hofdijk - die *niet* van zijn plaats is weggetrapt; slechts zijn bevordering kwam wat in de knoei - niet heb aangepakt óf civielrechtelijk, wegens onrechtmatige daad, óf door een verzoek tot ontslag bij de Hoge Raad! Ik voelde me, kantoor-gebonden, niet helemaal vrij om alle ruzies te maken, waar ik zin in had en zoals ik ze later wél gemaakt heb. Dit was dus één van de redenen, waarom ik in 1930 ben weggegaan.

Jan Vroege

Commissaris Blok

Na de definitieve vrijspraak van Vroege en Sweeris in februari 1928 werden de weduwe Haveman en De Smale wegens meened vervolgd; tot mijn stomme verbazing beiden verdedigd door... Roobol, die alles had gedaan om hun meeneden vervolgd te krijgen!

Ook werd vervolgd de familie Collé, die hun meeneden nu wel toegaven. Ik ben toen nog zelf als getuige gehoord. Ze kregen belachelijk lage straffen en niemand vroeg hun, dikke vrienden van de hoofdmisdadiger Haveman, waaróm ze eigenlijk die meeneden pleegden.

Nóg griezeliger is, dat commissaris Blok buiten schot bleef. Alle getuigen waren het over één ding eens, namelijk dat hij had méégedaan, dat wil zeggen vermoedelijk in die nacht op wacht had gestaan voor het huisje van de slachtoffers. 2 s Ochtends op het bureau terug, heeft hij daar gezegd, toen er alarm werd geslagen: 'Ga er maar niet heen, jullie vinden daar twee lijkjes.' Dit ontkende hij onder ede. Maar vijf agenten van het bureau kwamen dit, ook onder ede, bevestigen. Een bewezen meened dus! Hoe zat dat nu allemaal?

Naderhand is gebleken, dat uit de dossiers belangrijke processtukken waren verdwenen. Och ja, *Het Volk* schreef op 28 oktober 1929 (er kwam maar geen rust in de zaak): 'De justitie wil de Culemborgse moordzaak niet tot een oplossing gebracht zien, *om bepaalde redenen.*' De verdediger van de meinedige getuigen (dus Roobol) heeft in zijn pleidooi gezegd: 'Er zijn dingen bij die ik hier niet durf te vertellen; als ze waar zijn is het verschrikkelijk.' Na afloop van het hoofdproces zijn Roobol en ik bij de advocaat-generaal Cnopius geweest om een vervolging van Blok te krijgen. De advocaat-generaal zei kalmweg (wel geïrriteerd, dat moet ik toegeven): 'Natuurlijk heeft hij meined gepleegd - maar jullie cliënten zijn vrij, dus wat heb je aan een vervolging? Enfin, ik doet het niet.'

Een jaar of vijftien eerder was er in Den Haag een zedenschandaal, een soort 'ballet rose' met kinderen 'van beiderlei kunne'. Er is een inval gedaan. Twee aanwezigen, prins Hendrik en Louis Couperus, zijn toen onder anderen door - toen nog - rechercheur Blok in veilige haven gebracht. Louis Couperus heeft zich daarna in vrijwillige ballingschap begeven naar het zuiden, en schreef nostalgische brieven over Nederland. Prins Hendrik...

Het kleine politiemannetje dat zo bijdehand was geweest en nu zo griezelig veel wist, maakte een bliksemcarrière. Hij werd spoedig commissaris in Culemborg. En hij wist nog altijd veel te veel... Behoort dit nu bij de justitiële geheimen, die een aftredende minister telkens aan zijn opvolger moet overdragen?

In mijn verhaal neemt 'de Culemborgse moordzaak' een onevenredige plaats in. Zij neemt ook duidelijk een onevenredige plaats in, *in mijn geheugen*. Misschien heb ik dan nú, eindelijk, het er wel uit geschreven.

Wie was jhr. Marinus van der Goes van Naters?

Marinus van der Goes van Naters werd geboren als de jongste van drie zoons in een adellijk gezin. Van 1913 tot 1919 bezocht hij het Stedelijk Gymnasium te Nijmegen. In 1920 werd hij lid van de Sociaal-Democratische Arbeiders Partij (SDAP). Na zijn eindexamen ging Van der Goes van Naters in september 1919 rechten studeren aan de Rijksuniversiteit te Leiden. Na zijn studie keerde hij terug naar Nijmegen om daar in de advocatenpraktijk van zijn vader te gaan werken. (In die tijd verdedigde hij Sweeris die verdacht werd van de dubbele roofmoord te Culemborg in 1923). Snel daarna vertrok Van der Goes van Naters naar Limburg om zich in Heerlen als zelfstandig advocaat te vestigen.

Als advocaat werkte Van der Goes in Heerlen onder meer voor de socialistische omroepvereniging VARA. Van 1935 tot 1940 was hij lid van het partijbestuur van de SDAP.

Op 8 juni 1937 nam hij zitting in het parlement. Hij verhuisde toen met zijn gezin van Heerlen naar de Wassenaar.

Op 9 februari 1946 behoorde Van der Goes van Naters tot de oprichters van de Partij van de Arbeid (PvdA). Tevens werd hij de eerste PvdA-

fractievoorzitter in de Tweede Kamer, waar hij eerder, vanaf september 1945 tot 9 februari 1946, de SDAP-fractie had geleid. Op 15 januari 1951 trad hij af als fractievoorzitter. Vanaf 10 september 1952 tot 1 januari 1958 combineerde Van der Goes van Naters zijn Tweede-Kamerzetel met het lidmaatschap van de Gemeenschappelijke Vergadering van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) en daarna, van 1 januari 1958 tot 7 mei 1967, met dat van het Europees Parlement. Hij was de eerste Nederlandse vice-voorzitter van het Europees Parlement en stond aan de wieg van de Europese integratie.

Tot op zeer hoge leeftijd ontving Van der Goes van Naters prominente PvdA-politici in zijn villa in Wassenaar en besprak hij met hen de actuele politiek. Marinus van der Goes van Naters overleed begin 2005 op 104-jarige leeftijd in Wassenaar.